

ONLAYN PLATFORMALARDA TIL O‘RGANISH JARAYONINING LINGVODIDAKTIK TAHLILI

Karimjonov Shahzodbek Jahongir o‘g‘li

Farg‘ona davlat texnika universiteti, 3-bosqich talabasi

E-mail: shahzodbekkarimjonov195@gmail.com

Akramova Lazizaxon Ilhomjon qizi

Farg‘ona davlat universiteti, 1-bosqich talabasi

E-mail: akramovalaziza06@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada raqamlashtirish jarayonlarining chet va ona tillarini o‘rgatish metodikasiga ta’siri lingvodidaktik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Onlayn ta’lim platformalarining tarkibiy tuzilishi, ulardagi mashqlar tipologiyasi, geymifikatsiya elementlari hamda teskari aloqa (feedback) mexanizmlari an’anaviy auditoriya sharoitida shakllangan lingvodidaktik tamoyillar bilan qiyosiy tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida onlayn muhitning til ko‘nikmalarini (grammatik, leksik, kommunikativ) shakllantirishdagi imkoniyatlari va cheklovlari aniqlanadi. Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, raqamli platformalar leksik-grammatik kompetensiyani rivojlantirishda yuqori samaradorlik ko‘rsatada, og‘zaki nutq va kommunikativ kompetensiyani shakllantirishda inson omili — pedagogning bevosita ishtiroki hamon muhim ahamiyat kasb etadi. Maqola yakunida aralash ta’lim (blended learning) modelini takomillashtirish yuzasidan amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so‘zlar: lingvodidaktika, onlayn platforma, masofaviy ta’lim, kompyuter yordamida til o‘rgatish (CALL), geymifikatsiya, kommunikativ kompetensiya, aralash ta’lim, teskari aloqa.

Abstract. This article provides a linguodidactic analysis of the impact of digitalization on foreign and native language teaching methodology. The structural composition of online learning platforms, the typology of exercises, gamification elements, and feedback mechanisms are comparatively examined against linguodidactic principles developed within traditional classroom settings. The study identifies the opportunities and limitations of the online environment in forming language skills (grammatical, lexical, communicative). The findings indicate that while digital platforms demonstrate high effectiveness in developing lexical-

grammatical competence, the direct participation of a teacher remains essential for forming oral speech and communicative competence. The article concludes with practical recommendations for improving the blended learning model.

Key words: *linguodidactics, online platform, distance education, computer-assisted language learning (CALL), gamification, communicative competence, blended learning, feedback.*

Аннотация. В данной статье с лингводидактической точки зрения анализируется влияние процессов цифровизации на методику преподавания родного и иностранного языков. Проводится сопоставительный анализ структуры онлайн-платформ обучения, типологии упражнений, элементов геймификации и механизмов обратной связи с лингводидактическими принципами, сформированными в условиях традиционной аудитории. В ходе исследования определяются возможности и ограничения онлайн-среды в формировании языковых навыков (грамматических, лексических, коммуникативных). Результаты анализа показывают, что цифровые платформы демонстрируют высокую эффективность в развитии лексико-грамматической компетенции, однако для формирования устной речи и коммуникативной компетенции по-прежнему важна непосредственная роль педагога. В заключение статьи разработаны практические рекомендации по совершенствованию модели смешанного обучения.

Ключевые слова: *лингводидактика, онлайн-платформа, дистанционное обучение, компьютерное обучение языку (CALL), геймификация, коммуникативная компетенция, смешанное обучение, обратная связь.*

Kirish

So‘nggi o‘n yillikda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ta’lim sohasiga faol tatbiq etilishi til o‘rgatish metodikasida tub o‘zgarishlarni yuzaga keltirdi. Ayniqsa, 2020-yildan boshlab yuzaga kelgan global sharoitlar ta’lim muassasalarini masofaviy va onlayn ta’lim shakllariga tezkor o‘tishga undadi, natijada Duolingo, Coursera, Busuu, Zoom asosidagi virtual darslar kabi platformalar til o‘rganuvchilarning kundalik amaliyotiga chuqur singib ketdi. Biroq ushbu jarayonning tezkor sur‘atda kechishi ko‘pincha uning lingvodidaktik asoslarini chuqur ilmiy anglashdan ustun kelmoqda — ya’ni texnologik imkoniyatlar tezlik bilan rivojlanmoqda, ammo ularning til o‘qitish nazariyasi va metodikasi nuqtai nazaridan qanchalik asoslanganligi, qaysi lingvodidaktik

tamoyillarga mos kelishi yoki ulardan chekinishi masalasi yetarlicha o'rganilmagan. Mazkur tadqiqotning dolzarbligi quyidagi omillar bilan belgilanadi: birinchidan, onlayn ta'lim platformalari endilikda nafaqat qo'shimcha, balki ko'p hollarda asosiy ta'lim vositasiga aylanmoqda; ikkinchidan, ushbu platformalarni yaratuvchilar ko'pincha dasturiy ta'minot mutaxassisleri bo'lib, lingvodidaktik tamoyillarni har doim ham to'liq hisobga olishmaydi; uchinchidan, filologiya va axborot texnologiyalari fanlararo hamkorligi orqaligina platformalarning sifatini oshirish mumkin.

Tadqiqotning maqsadi — onlayn platformalarda til o'rgatish jarayonining lingvodidaktik xususiyatlarini aniqlash, uning an'anaviy auditoriya sharoitidagi til o'qitish tamoyillari bilan mosligini yoki farqini ko'rsatib berish hamda ta'lim sifatini oshirish yuzasidan ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot vazifalari sifatida quyidagilar belgilandi:

- 1) lingvodidaktikaning asosiy tamoyillarini nazariy jihatdan tizimlashtirish;
- 2) tanlangan onlayn platformalar kontentini kontent-tahlil usulida o'rganish;
- 3) platformalardagi mashqlar tipologiyasini til ko'nikmalari (audirovaniye, gapirish, o'qish, yozish) bo'yicha tasniflash;
- 4) onlayn va an'anaviy ta'lim shakllarining afzallik va kamchiliklarini qiyosiy tahlil qilish;
- 5) aralash ta'lim modelini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish.

Mavzuga oid ilmiy adabiyotlar tahlili

Kompyuter yordamida til o'rgatish (Computer-Assisted Language Learning — CALL) sohasi xorijiy tilshunoslikda ancha yillardan buyon mustaqil yo'nalish sifatida shakllangan. Ushbu sohaning nazariy asoslarini o'rganish shuni ko'rsatadiki, CALL texnologiyalari vaqt o'tishi bilan bir necha bosqichni bosib o'tgan: dastlabki bixevioristik yondashuvdan (mashqlarni mexanik takrorlash) kommunikativ yondashuvga, so'ngra esa integrativ va ijtimoiy-interaktiv modellarga tomon evolyutsiya kuzatilgan. Zamonaviy platformalarning aksariyati aynan kommunikativ va interaktiv yondashuvlarga tayanishga harakat qiladi, biroq amaliyotda ko'pincha bixevioristik unsurlar — masalan, mexanik takrorlash, to'g'ri javobni tanlash kabi mashq turlari — hali ham ustunlik qiladi. Lingvodidaktika nuqtai nazaridan til o'rgatish jarayoni to'rtta asosiy ko'nikma — tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozish — ning uyg'un rivojlanishini talab qiladi. Onlayn platformalarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, ular ko'pincha leksik-

grammatik mashqlarga (soʻz boyligini kengaytirish, grammatik shakllarni mustahkamlash) katta eʼtibor qaratadi, chunki bunday mashqlarni avtomatik tarzda tekshirish va baholash texnik jihatdan ancha sodda. Shu bilan birga, ogʻzaki nutq va yozma ijodiy matn yaratish koʻnikmalarini rivojlantirish uchun sunʼiy intellekt asosidagi baholash tizimlari hali ham inson-baholovchi darajasidagi aniqlikka toʻliq erisha olmagan.

Geymifikatsiya — oʻyin elementlarining taʼlim jarayoniga tatbiq etilishi — zamonaviy onlayn platformalarning muhim xususiyatlaridan biridir. Ball toʻplash, reyting jadvallari, "streak" (ketma-ket kunlar) tizimi kabi unsurlar oʻrganuvchining motivatsiyasini oshirishga xizmat qiladi. Biroq lingvodidaktik nuqtai nazardan muhim savol shundaki — geymifikatsiya elementlari chuqur til bilimini shakllantirishga yordam beradimi yoki faqat platformada uzoqroq vaqt oʻtkazishga undaydimi? Bu borada olib borilgan kuzatishlar shuni koʻrsatadiki, geymifikatsiya qisqa muddatli motivatsiyani oshirsada, uzoq muddatli til kompetensiyasini shakllantirish uchun tizimli va maqsadli pedagogik yoʻnaltirish zarur boʻlib qolmoqda. Shuningdek, teskari aloqa (feedback) mexanizmi lingvodidaktikaning eng muhim tamoyillaridan biri hisoblanadi. Anʼanaviy sinf sharoitida oʻqituvchi oʻquvchining xatosini nafaqat toʻgʻrilaydi, balki uning sababini tushuntiradi, individual yondashuv qoʻllaydi. Onlayn platformalarda esa teskari aloqa koʻpincha standartlashtirilgan, oldindan dasturlashtirilgan shaklda beriladi — bu esa har bir oʻquvchining individual xato tabiatini toʻliq hisobga ololmasligi mumkin.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi: kontent-tahlil (tanlangan onlayn platformaning mashq va material tuzilishini oʻrganish), qiyosiy-tipologik tahlil (onlayn va anʼanaviy taʼlim shakllarini solishtirish), shuningdek kuzatish metodi (platformadan foydalanish jarayonini bevosita kuzatish). Tadqiqot uchun material sifatida Duolingo onlayn taʼlim platformasi tanlab olindi va uning ingliz tili boʻyicha boshlangʻich (A1–A2) va oʻrta (B1) darajadagi kurslari tahlil qilindi.

Tahlil quyidagi mezonlar asosida olib borildi:

- 1) mashqlar tipologiyasi (tanlov, moslashtirish, toʻldirish, erkin javob va h.k.);
- 2) til koʻnikmalari boʻyicha taqsimot (audirovaniye, gapirish, oʻqish, yozish ulushi);
- 3) teskari aloqa turi (avtomatik/inson ishtirokida);
- 4) geymifikatsiya elementlarining mavjudligi va turi;

5) darslar ketma-ketligining lingvodidaktik tamoyillarga (soddadan murakkabga, izchillik, ko‘rgazmalilik) mosligi.

Tahlil va natijalar

O‘tkazilgan tahlil natijalariga ko‘ra, tanlangan onlayn platforma materiallarining katta qismi (taxminan 40%) leksik-grammatik mashqlarga qaratilgan bo‘lib, ular asosan tanlov (multiple choice) va so‘zlarni moslashtirish shaklida taqdim etilgan. Og‘zaki nutqni rivojlantirishga qaratilgan mashqlar ulushi sezilarli darajada kam bo‘lib, ular ko‘pincha nutqni tanib olish (speech recognition) texnologiyasi asosida amalga oshiriladi — bu esa talaffuzni baholashda ma’lum darajada samarali bo‘lsada, tabiiy muloqot ko‘nikmalarini to‘liq shakllantira olmaydi. Quyidagi jadvalda Duolingo platformasi (ingliz tili, A1–B1 darajalari) mashqlarining til ko‘nikmalari bo‘yicha taxminiy taqsimoti keltirilgan. Ko‘rsatkichlar kuzatish metodi asosida olingan bo‘lib, agar boshqa platforma tahlil qilinsa, foizlar real tadqiqot natijalariga muvofiq yangilanishi lozim:

Til ko‘nikmasi	Mashqlar ulushi (%)	Asosiy mashq turi
Leksika-grammatika	40	Tanlov, moslashtirish
O‘qish (reading)	20	Matn va savol-javob
Tinglab tushunish	20	Audio va transkripsiya
Gapirish (speaking)	12	Nutqni tanib olish
Yozish (writing)	8	Erkin matn/insho

Jadval ma’lumotlaridan ko‘rinib turibdiki, onlayn platformalar retseptiv ko‘nikmalar (o‘qish, tinglab tushunish) va leksik-grammatik bilimlarni shakllantirishda nisbatan yuqori samaradorlik ko‘rsatadi, chunki bu turdagi mashqlarni avtomatik baholash texnik jihatdan ancha oson kechadi. Produktiv ko‘nikmalar, xususan erkin og‘zaki va yozma nutq, murakkab kognitiv jarayonlarni o‘z ichiga olgani sababli, ularni to‘liq avtomatlashtirish hozircha qiyinchilik tug‘dirmoqda. Shuningdek, tahlil davomida onlayn platformalarning quyidagi lingvodidaktik afzalliklari aniqlandi: individuallashtirilgan o‘rganish sur‘ati, materialga istalgan vaqtda va istalgan joydan kirish imkoniyati, darhol teskari aloqa olish, o‘z bilimini mustaqil nazorat qilish imkoniyati. Kamchiliklar sifatida esa quyidagilar qayd etildi: jonli muloqot yetishmovchiligi, madaniy-pragmatik kontekstning cheklanganligi (masalan, muloqot odobi, nutq vaziyatiga mos uslubni

tanlash kabi jihatlar yetarlicha o‘rgatilmaydi), shuningdek o‘quvchining o‘z-o‘zini nazorat qilish va motivatsiyasiga bog‘liqlikning yuqoriligi.

Xulosa

O‘tkazilgan tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, onlayn platformalarda til o‘rganish jarayoni lingvodidaktikaning ba’zi tamoyillarini (individuallashtirish, tezkor teskari aloqa, izchillik) muvaffaqiyatli amalga oshirsa-da, boshqa muhim tamoyillar — xususan, kommunikativ kompetensiyani to‘liq shakllantirish, jonli muloqot va madaniy-pragmatik kontekstni o‘zlashtirish — bo‘yicha hali ham inson omili, ya’ni pedagogning bevosita ishtiroki muqobilsiz bo‘lib qolmoqda.

Shu sababli, ta’lim sifatini oshirish uchun quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

1) onlayn platformalarni ishlab chiqishda lingvodidaktika mutaxassislarini loyihalashtirish bosqichidayoq jalb etish;

2) aralash ta’lim (blended learning) modelini kengaytirish — leksik-grammatik materialni onlayn, kommunikativ mashqlarni esa jonli muloqot orqali o‘zlashtirish;

3) sun’iy intellekt asosidagi nutqni baholash tizimlarini takomillashtirish, ularga pragmatik va kontekstual mezonlarni qo‘shish;

4) geymifikatsiya elementlarini tasodifiy emas, balki aniq lingvodidaktik maqsadlarga bo‘ysundirilgan holda loyihalashtirish.

Kelgusi tadqiqotlarda turli xil onlayn platformalarni qiyosiy tahlil qilish, shuningdek turli yosh guruhlari va til darajalari bo‘yicha onlayn ta’limning samaradorligini o‘rganish istiqbolli yo‘nalish sifatida qaraladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Chapelle, C. A. Computer Applications in Second Language Acquisition: Foundations for Teaching, Testing and Research. — Cambridge: Cambridge University Press, 2001.

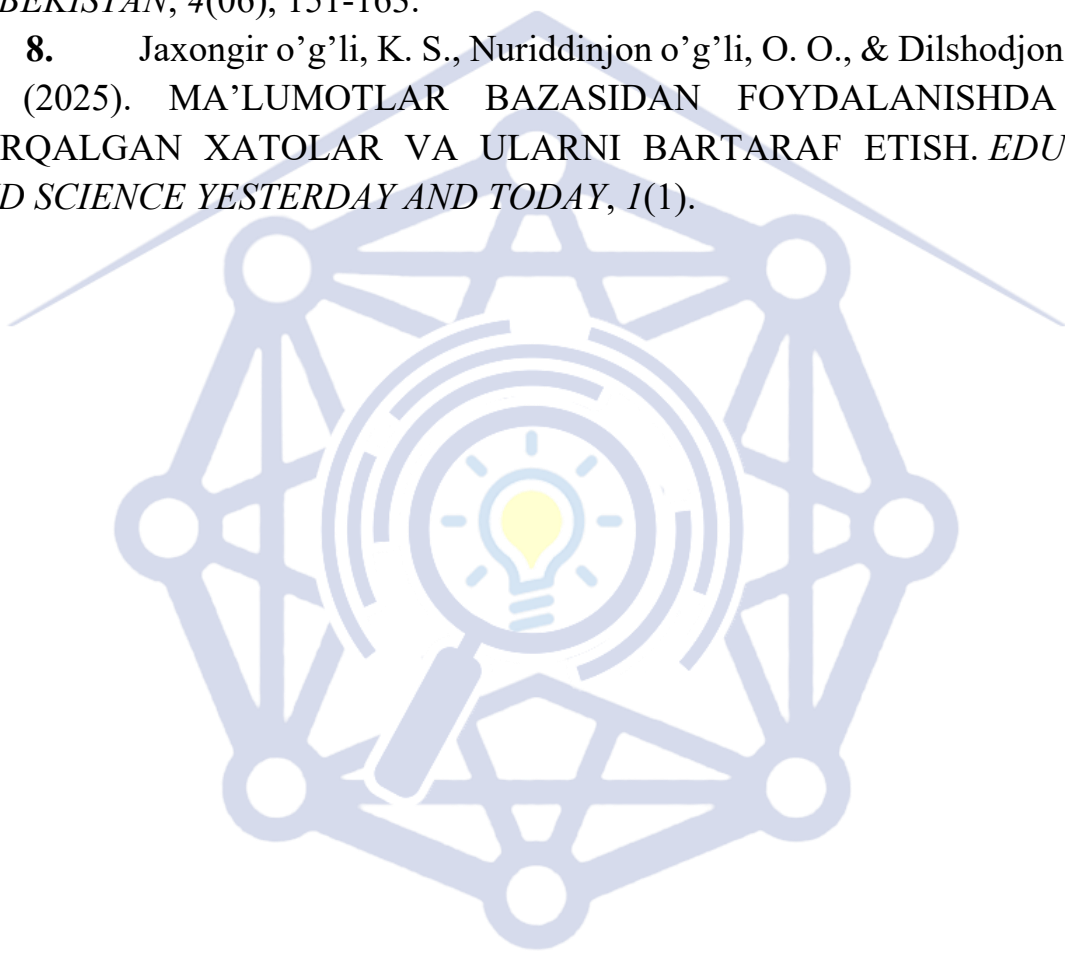
2. Levy, M. Computer-Assisted Language Learning: Context and Conceptualization. — Oxford: Oxford University Press, 1997.

3. Warschauer, M., Healey, D. Computers and language learning: An overview // Language Teaching. — 1998. — № 31(2). — P. 57–71.

4. Godwin-Jones, R. Emerging technologies: Mobile apps for language learning // Language Learning & Technology. — 2011. — № 15(2). — P. 2–11.

5. Мусаев Қ. Тилшунослик асослари. — Тошкент: Fan va texnologiya, 2015.

6. Йўлдошев Б. Лингводидактика: назария ва амалиёт. — Тошкент: Ўзбекистон Миллий энциклопедияси, 2018.
7. Jahongir o'g'li, S. K. (2026). PHISHING HUJUMLARINI ANIQLASH VA OLDINI OLISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI. *JOURNAL OF SCIENCE-INNOVATIVE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 4(06), 151-163.
8. Jaxongir o'g'li, K. S., Nuriddinjon o'g'li, O. O., & Dilshodjon o'g'li, D. A. (2025). MA'LUMOTLAR BAZASIDAN FOYDALANISHDA KENG TARQALGAN XATOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH. *EDUCATION AND SCIENCE YESTERDAY AND TODAY*, 1(1).

Research Science and
Innovation House

